

Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd

Provincie Noord-Brabant

Inleiding

Cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd dragen bij aan een levendig Brabant voor iedereen. Vanuit deze vier sectoren werken we op integrale wijze aan de ambitie dat we een levendig Brabant willen voor iedereen, inwoners en bezoekers. Met bruisende steden en kernen en waar iedereen zich thuis voelt en zichzelf kan zijn. Dit doen we basis van het [Beleidskader Levendig Brabant 2030](#) en de daaruit volgende [Uitvoeringsagenda Levendig Brabant 2024-2027](#).

In 2025 is de nieuwe kunstplanperiode van start gegaan waarbij we 89 professionele en amateurkunstinstanties meerjarig (2025-2028) ondersteunen. We hebben ook oog voor de ontwikkeling van talenten en individuele makers via de regelingen Talenthubs en Versterken cultureel ondernemerschap. Vanaf 2029 is een landelijke herziening van het cultuurstelsel voorzien, waarbij we inzetten op een nadrukkelijker rol voor de Provincie in dit nieuwe stelsel.

In juli 2025 is in samenwerking met het Nationaal Restauratie Fonds (NRF) het Brabants Erfgoedfonds opgericht. Het fonds met een omvang van € 50 mln. biedt eigenaren de mogelijkheid om financiering aan te vragen voor behoud van het erfgoed (zie [nieuwsbericht](#)).

Ook is de subsidieregeling restauraties vernieuwd, waarbij ondersteuning wordt geboden om noodmaatregelen uit te voeren en daarmee de cultuurhistorische waarde van het monument wordt beschermd. Ook hebben we ruim een miljoen euro geïnvesteerd om samen met gemeenten en het Vfonds een nieuw bezoekerscentrum bij de militaire erevelden in Bergen op Zoom te realiseren. Daarnaast is medio 2025 de Cultuurhistorische Waardenkaart geactualiseerd en is de digitalisering van Brabantse collecties verder doorgezet met de verwelcoming van de 100e deelnemer van de BrabantCloud.

Met het organiseren van challenges (zoals wandel- en fietschallenges) willen we Brabanders met een beperking of chronische aandoening stimuleren meer te bewegen en participeren. Afgelopen jaar stonden hierbij projecten voor inwoners van kwetsbare wijken centraal (zie [nieuwsbericht](#)). Ook is met bijna alle Brabantse gemeenten het [sportconvenant](#) 'De maatschappelijke meerwaarde van sport' ondertekend en is het gelukt om het EK wielrennen 2028 naar Brabant te halen (zie [nieuwsbericht](#)). Tevens is afgelopen jaar een stevige stap gezet om de 'Street culture & sports scene' te versterken door te investeren in een traject om makers, initiatieven en lokale samenwerkingen binnen de scene te verbinden en beter zichtbaar te maken (zie [Statenmededeling](#)).

Tot slot is in 2025 een nieuwe 3-jarige campagne gestart 'Goed Leven in Brabant', als opvolger van de campagne 'Brabant Dichterbij Jou' (zie [website](#)) en zet de Provincie zich via Brabant Partners (voorheen Visit Brabant) in als leadpartner van het Europese '[MONA-project](#)' voor het duurzaam spreiden van recreatiedruk in natuurgebieden.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Bevorderen van een passend aanbod

Indicatoren:

- - Bezoekersaantallen cultuur, erfgoed en sport. Aandeel van de inwoners in Brabant dat jaarlijks cultuur en sport bezoekt of actief beoefent. Streefwaarde: toename t.o.v. huidige score (er is groei)
  - Tevredenheid inwoners met het culturele aanbod. Aandeel van de inwoners in Brabant dat een positief oordeel heeft over het aanbod in onze provincie van tentoonstellingen, podiumkunsten en bioscopen. Streefwaarde: we streven naar een groeiende tevredenheid (huidige score 7,4 (2023)).

- Tevredenheid inwoners met het sport- en bewegingsaanbod. Aandeel van de inwoners dat een positief oordeel heeft over het sport- en bewegingsaanbod. Streefwaarde: we streven naar een groeiende tevredenheid (huidige score 84% (2022)).
- Internationale bezoekers aan Noord-Brabant
Het aantal bezoekers van buiten de provincie die minimaal één nacht in Brabant doorbrengt. Streefwaarde: we streven naar minimaal de 5e plaats in 2027 (huidige score 3e plaats (2024))
- Staat van onderhoud rijksmonumenten. Percentage rijksmonumenten waarvan de staat van onderhoud matig tot slecht is. Streefwaarde: 15,5% in 2027 (huidige score 17,4% (2024)).

Loopt op koers. Op basis van de resultaten uit Waarde van Cultuur 2025 zien we het aantal bezoekers stabiel is en dat men tevreden is met het aanbod. Het aantal internationale overnachtingen is – net als in andere provincies – gedaald. Ten opzichte van andere provincies doen we het beter. Met de huidige 3e plaats (2024) voldoet Noord-Brabant ruimschoots aan de streefwaarde.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Versterking professionele- en amateurkunst

Vertellen van verhalen van Brabant

In 2025 is vooral ingezet op de verhaallijnen Bevochten Brabant en Religieus Brabant. Zo is met het programma Brabant Herinnert met tal van activiteiten stilgestaan bij 80 jaar vrijheid en is samen met de gemeenten van de Brabantse Wal en het Vfonds geïnvesteerd in een nieuw bezoekerscentrum bij de militaire erevelden in Bergen op Zoom (zie [Statenmededeling](#)). Ook is afgelopen jaar besloten tot verdere voortzetting van samenwerkingsverband [Zuiderwaterlinie](#). In mei 2025 is het grootste [kloosterroutenetwerk](#) van de Benelux gelanceerd met 25 nieuwe fietsroutes, meer dan 700 kilometer aan bewegwijzerde paden langs 50 kloosters en 500 kapellen door de hele provincie.

Stimuleren van topsportevenementen met maatschappelijke impact

We ondersteunen jaarlijks 8-10 evenementen en zijn mede-aanjager van (het verankeren van) de maatschappelijke activatie rond topsportevenementen via het [BrabantSport Fonds](#). Zo hebben we afgelopen jaar onder andere [Tour of Holland](#) (wielrennen) en [EK BMX Freestyle](#) ondersteund. Eind 2025 is het gelukt om het EK Wielrennen 2028 naar Brabant te halen (zie [nieuwsbericht](#)).

Vergroten van de bekendheid van het aanbod

We brengen het vrijetijdsaanbod, passend bij het Brabantse profiel, onder de aandacht bij inwoners en bezoekers via onder andere [www.visitbrabant.com](#), marketingcampagnes en versterking van wandel en fietsroutes van Brabant. Dit doen we in samenwerking met gemeenten. Dit jaar is ook de nieuwe 3-jarige campagne [Goed Leven in Brabant](#) van start gegaan.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Bevorderen van breed en divers aanbod met focus op jongeren (inclusief aanbod)

Indicatoren:

- - De mate van cultuur-, erfgoed- en bibliotheekbezoek door verschillende groepen die nu minder goed bereikt worden namelijk jongeren, niet-stedelingen en praktisch opgeleiden. Streefwaarde: toename van het percentage inwoners uit verschillende groepen dat cultuur/ erfgoed/ sport beoefent of bezoekt (huidige score: nulmeting)
  - Participatiegraad sport onder jongeren 16-29 jaar. Streefwaarden in 2027: jeugd 80% (huidige score 78,8%) en jongvolwassenen 75% (huidige score 59,8%)
  - Rapportage publieksbereik: een tweejaarlijkse kwalitatieve rapportage over de mate waarin organisaties in de vier sectoren actief werken aan vergroting en verbreding van het bereikte publiek, 1e rapportage in 2025

■
Uit de nulmetingen van 2024/2025 blijkt dat jongeren niet ondervertegenwoordigd zijn in het bezoek aan cultuur, erfgoed en bibliotheken. Praktisch opgeleide jongeren nemen duidelijk minder deel. Veel organisaties zijn bezig met publieksbereik en hebben aandacht voor jongeren. Dat gebeurt vooral via tijdelijke initiatieven.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Stimuleren van inclusief cultuuraanbod

■
In 2025 hebben we voor de tweede keer de regeling inclusief kunst- en cultuuraanbod opengesteld. Hiermee ondersteunen we nieuw en ander aanbod met tijdelijke stimulansen voor groepen die niet vanzelfsprekend deelnemen aan cultuur, zie [nieuwsbericht](#).

Versterken van erfgoedparticipatie

■
Naast het al lopende programma Museumschatjes voor het primair onderwijs, is ook een programma gestart voor het voortgezet onderwijs HAVO/VWO ([Memes uit Brabant](#)). Ook hebben we dit jaar het project Club Zien, gericht bezoek aan Brabantse musea door VMBO-studenten met 6 uitgebreid van 4 naar 10 projecten. Hiermee hebben we nu op alle niveaus een stimulans voor museumbezoek. Daarnaast wordt via [Erfgoed Brabant](#) uitvoering gegeven aan het [Verdrag van Faro](#) waarbij betrokken gemeenschappen verder worden ondersteund met onder andere de inzet van erfgoedcoaches.

Vergroten mogelijkheden voor uniek sporten/- sporters

■
Ook afgelopen jaar hebben we 7 regionale loketten voor Uniek Sporten ondersteund. Hierbij gaat het om mensen met een beperking of chronische aandoening om door te geleiden naar aangepast sportaanbod. Daarbij worden de kansrijke initiatieven om bewegingsarmoede tegen te gaan opgespoord en opgewerkt, waarbij we streven naar het steeds verder vergroten van het aanbod.

Vergroten en verbeteren van het aanbod

Via [Brabant Partners](#) (voorheen Visit Brabant) hebben we ook afgelopen jaar ondernemers ondersteund in de vrijetijdssector op het gebied van productinnovatie, marketing en ondernemerschap. Tevens hebben we via het Routebureau routes gerealiseerd, met name voor fietsers en wandelaars. Aan de hand van deze routes verbinden we vrijetijdsaanbod en zetten we in op de promotie hiervan. Een voorbeeld hiervan is het [Kloosterroutenetwerk](#) wat afgelopen mei geopend is, zie [nieuwsbericht](#).

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Bijdragen aan een gezonde en aantrekkelijke omgeving waar voldoende te beleven is en waar cultuurhistorie behouden blijft

Indicatoren:

- Het aandeel van de Brabantse jongeren en volwassenen dat voldoet aan de beweegrichtlijnen. Streefwaarde 75% in 2030 (huidige score 55% jongeren en 49,3% volwassenen).
- Een kwalitatieve rapportage over de projecten waarin vanuit Levendig Brabant een bijdrage wordt geleverd aan de maatschappelijke opgaven. 1ste rapportage in 2025.

Conform planning is in 2025 de kwalitatieve rapportage opgeleverd. Uit deze rapportage blijkt dat organisaties in de vier sectoren via hun reguliere activiteiten bijdragen aan verschillende dimensies van brede welvaart en daarmee aan maatschappelijke opgaven. Creativiteit wordt daarbij regelmatig ingezet, vooral in projectmatige vorm. Daarbij verschilt overigens het zichtbaar maken van effecten en successen wel per sector en type organisatie.

Wat betreft de beweegrichtlijnen betreft, zien we dat meer Brabanders voldoen aan de beweegrichtlijnen, maar signaleren we ook dat de streefwaarden nog niet binnen bereik zijn en lopen we voor deze doelstelling achter op koers.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Inzetten van verbeeldingskracht, creativiteit en ontwerpkracht voor maatschappelijke opgaven

Conform de [Uitvoeringsagenda Levendig Brabant 2024-2027](#) is in 2025 een programmatische aanpak opgesteld. Door verbeeldingskracht, creativiteit en ontwerpkracht te verbinden met de aanpak van onze maatschappelijke opgaven, willen we als overheid meer ervaring opdoen als opdrachtgever voor de creatieve industrie en daarmee tegelijkertijd onze maatschappelijke opgaven verder brengen. En zo dragen we ook bij aan een groeiende markt voor de creatieve industrie. Afgelopen jaar heeft de pilot 'Brabant gaat beter' een vervolg gekregen. Het eerder ontwikkelde lespakket is aangepast en in het najaar van 2025 hebben 9 klassen in het Brabants MBO zich in een periode van 10 weken gebogen over de vraag wat jongeren helpt om beter in hun vel te zitten. Tegelijkertijd leren ze zo over burgerparticipatie. Het Waterkabinet, de tweede pilot die in 2024 gestart is, is vorig jaar afgerond. Het is een tafelspel over hoog water rond 's-Hertogenbosch, daar waar de Dommel en de Aa samenkomen: bij hoog water is er risico op overstromingen, terwijl ook een tekort aan water in Brabant een actueel vraagstuk is. Het spel nodigt uit tot een dialoog. Het is 15 september jl. aan gemeenten, waterschappen gepresenteerd. Daarnaast is een start gemaakt met het vraagstuk van energierechtvaardigheid, waar in 2026 een vervolg aan wordt gegeven.

Stimuleren om meer te bewegen

We hebben afgelopen jaar in samenwerking met BrabantSport Fonds de eerste van meerdere voorziene challenges ingezet, gericht op beweegstimulering voor een specifieke doelgroep. De eerste challenge was, in het kader van kansenongelijkheid, gericht op bewoners van achterstandswijken. Uit alle inzendingen zijn 10 projecten geselecteerd die een blijvende impact hebben. Ook is stevig geïnvesteerd in het versterken van de 'Street culture & sports scene' door het ondersteunen van een traject waarbij makers, initiatieven en lokale samenwerkingen beter te verbinden en meer zichtbaar te maken (zie [Statenmededeling](#)). Met het project 'Basisschool in Beweging-award' zijn in 2025 scholen gestimuleerd om bewegen structureel te integreren in de schooldag (zie [Statenmededeling](#)). Tot slot is met bijna alle Brabantse gemeenten afgelopen jaar het [sportconvenant](#) 'De maatschappelijke meerwaarde van sport' ondertekend en zetten daarmee gezamenlijk in op sport als middel voor maatschappelijke en economische versterking. Al deze activiteiten hebben ook bijgedragen aan de doelstellingen zoals verwoord in het [Beleidskader Gezondheid](#).

Verbinden met ruimtelijke opgaven

Afgelopen jaar is de [Cultuurhistorische Waardenkaart](#) (CHW) herzien. Op de kaart staan de cultuurhistorische erfgoedwaarden die van provinciaal belang zijn. Daarnaast participeren we (waar nodig proactief) in integrale ruimtelijke projecten/ ontwikkelingen waarin erfgoed dominant aanwezig is. Zo is op basis van de eind 2025 toegekende Rijksbijdrages voor de projecten [Heren van Herlaer](#) en [Waterharmonica](#) in Tilburg ondersteuning voor deze projecten voorzien in 2026 en zullen we daarmee de realisatie mede mogelijk maken.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Stimuleren van innovatie en vernieuwing, inclusief talentontwikkeling

Indicatoren:

- - Tweejaarlijkse kwalitatieve rapportage over de mate waarin organisaties in de vier sectoren beschikken over innovatievermogen waarbij onder meer gekeken wordt naar nieuwe markten, managementinnovatie, digitale transformatie, sociale innovatie en verduurzaming. 1e rapportage in 2025.
  - Aantal talenten sport en cultuur dat jaarlijks wordt ondersteund via talentontwikkelingsprogramma's van de provincie in cultuur en sport. Streefwaarde: gelijk of meer (huidige score 120 talenten Cultuur en 450 talenten Sport (2023)).

De ondersteuning van talenten in sport en cultuur ligt op peil. De ondersteuning van talenten in sport en cultuur is gelijk gebleven t.o.v. de nulmeting in 2023 en voldoet daarmee aan de streefwaarde. Innovatie ontwikkelt zich ongelijk over sectoren en organisaties en krijgt vooral vorm via experimenten, samenwerkingen en projectmatige vernieuwing. Er is aandacht voor toenemend gebruik van digitalisering en data.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bijdragen aan toptalentontwikkeling Cultuur

In 2025 is de meerjarige ondersteuning (2025-2028) voor de Talenthubs vastgesteld. Via een 7-tal [Talenthubs](#) krijgen circa 90 talenten, die door de vertegenwoordiging van de Talenthubs zelf zijn geselecteerd, ondersteuning op maat via een netwerk in de discipline waarin ze zich bewegen.

Ontwikkeling stimuleren van topsporttalenten

Ook in 2025 hebben we via [TeamNL Centrum Zuid](#) Brabantse topsporttalenten ondersteund in het nastreven van hun ambities als topsporter. Daarbij zijn afgelopen jaar het para- en synchroonzwemmen als ook Olympische zwemmers naar Brabant gehaald. Ook is het mountainbiken/veldrijden een formeel programma geworden in samenwerking met TeamNL en is CyclingClassNL/wegwielrennen een formeel opleidingsprogramma geworden in samenwerking met NOC*NSF.

Versterking van design, ontwerp en AV/film

We hebben afgelopen jaar prioriteit gegeven aan het opstarten van projecten waarin creatieve professionals worden ingezet voor onze maatschappelijke opgaven. In plaats van, zoals beoogd, een verkenning te starten in 2025, wordt deze begin 2026 uitgevoerd. Hierin onderzoeken we hoe we hierin samen kunnen optrekken met met name mbo-opleidingen in Brabant.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- [Stichting Brabant C Fonds](#)
- [Stichting Leisure Ontwikkelfonds Noord-Brabant](#)
- [NV Monumenten Beheer Brabant](#)

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd

Bedragen x € 1.000	Begroting 2025	Begroting 2025	Jaarrekening 2025	Vershil begr. na wijz.
	primitief	na wijziging	realisatie	- realisatie
Lasten				
Programmalasten	49.752 N	62.892 N	62.047 N	846 V
Toegerekende organisatiekosten	4.113 N	3.808 N	4.015 N	207 N
Totaal Lasten	53.865 N	66.700 N	66.062 N	638 V
Baten				
Programmabaten	1.079 V	1.666 V	1.724 V	58 V
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	0	0
Totaal Baten	1.079 V	1.666 V	1.724 V	58 V
Saldo van baten en lasten	52.786 N	65.034 N	64.338 N	696 V

Toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd

10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	638
	V

Erfgoed	707
	V

Er zijn 2 subsidies niet beschikbaar. Dit betreft subsidie voor Eyckenlust en Kasteel Heeswijk (357K). Ook zijn bijdragen voor toegekende Erfgoeddealprojecten nog niet aangevraagd (125K) en zijn de proceskosten lager dan geraamd aangezien het onderzoek naar erfgoedparticipatie is uitgevoerd via OKB i.p.v. extern uitbesteed (133K). Tot slot zijn de kosten voor Archeologie lager uitgevallen dan eerder was voorzien (92K): verbeteringen en aanpassingen technische ruimte depot hebben geen doorgang kunnen vinden in 2025 en financiële bijdrage voor 2025 aan BIJ12 lager dan voorzien, vanwege andere prioritering intern bij BIJ12.

Sport en vrijetijd	144
	V

In 2025 zijn er middelen gereserveerd ten aanzien van integrale projecten met de koppeling met vrijetijdsbeleid. Deze projecten komen naar verwachting echter pas in 2026 tot uitvoering.

Toegerekende organisatiekosten	207
	N

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde capaciteitsinzet hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	5 N
--	-----

10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	58
	V

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	58
	V